

Třetí vlna útoku na Evropu

(26. dubna 2007, Lidové noviny)

Jak přežít boj s islámem? Výhodami Západu ve vztahu k muslimským imigrantům jsou vzdělání a snad i myšlenka svobody

Podle názoru fanatické a odhodlané muslimské menšiny právě začala třetí vlna útoku na křesťanstvo a Evropu.

První vlna se datuje do dob prvopočátků islámu, kdy se nová víra rozlila z Arabského poloostrova, na němž se zrodila, na Blízký východ a do přilehlých oblastí.

Druhou vlnu už nevedli Arabové a Mauři, ale Turci a Tataři. V polovině 13. století konvertovali mongolští dobyvatelé Ruska k islámu. Turci, kteří už předtím obsadili Anatolii, pokračovali do Evropy a v roce 1453 dobyli starobyklou křesťanskou pevnost Konstantinopol. Zabrali značnou část Balkánu a po určitou dobu vládli polovině Uher. Dvakrát se jim podařilo postoupit až k Vídni, kterou obléhali v roce 1529 a znovu v roce 1683.

Třetí vlna na sebe bere odlišnou podobu: teror a migraci. O problému teroru se hovoří často a velmi podrobně. Chtěl bych se proto na tomto místě dotknout jiného aspektu, který je pro Evropu v dnešní době důležitější – otázka migrace.

V dřívějších dobách bylo nemyslitelné, že by se muslim dobrovolně přestěhoval do nemuslimské země. Muslimští právníci se v učebnicích a příručkách islámského práva šaría dlouze přeli, zda je pro muslima přípustné, aby žil v nemuslimské zemi, nebo ji dokonce jen navštívil. Existovali někteří – zpočátku byli sice v menšině, později však nabývali na významu – kteří tvrdili, že muslimové smějí zůstat, pokud jsou splněny určité podmínky, zejména pokud je jim dovoleno praktikovat svou víru. Tím se však otevírá další otázka: Co to znamená praktikovat svou víru?

Na tomto místě bych chtěl čtenáři připomenout, že nehovoříme jen o odlišném náboženství, ale o odlišném konceptu toho, v čem náboženství spočívá, tedy zejména o tom, co muslimové nazývají šaría, svaté právo islámu. Šaría zahrnovala široký okruh problémů, které křesťanský svět i ve středověku považoval za sekulární, a tím spíše je za ně považuje dnes.

Evidentně existuje mnoho lákadel, která přitahují muslimy do Evropy, včetně nabízených pracovních příležitostí a sociálních jistot, zejména s ohledem na rostoucí ekonomické zbídačování značné části muslimského světa. Patří k nim také svoboda projevu a vzdělání, které jim doma scházejí.

Otázka asimilace

Dalším problémem, o němž se dnes hodně diskutuje, je asimilace. Do jaké míry je možné, aby se muslimští imigranti, kteří se usadili v Evropě, Severní Americe a jinde, stali součástí zemí, v nichž žijí, stejně jako se jejich součástí staly mnohé vlny imigrantů před nimi? Abychom mohli odpovědět na tuto otázku, je třeba si ujasnit základní rozdíl mezi významy slov asimilace a akceptace. V tomto ohledu existuje zřetelný a bezprostřední rozdíl mezi situací v Evropě a v Americe. Stát se Američanem znamená pro imigranta změnit politickou příslušnost. Stát se Francouzem nebo Němcem znamená změnit etnickou identitu.

Změnit politickou příslušnost je samozřejmě mnohem snazší a praktičtější než změnit etnickou identitu, ať už mluvíme o tom, jak se člověk sám cítí, nebo co je ochoten akceptovat. V Anglii je možné obojí. Jste-li naturalizován, stanete se Britek, ale nikoli Angličanem.

Je tu ještě důležitý rozdíl v tom, co se myslí pojmem náboženství. Pro muslimy patří záležitosti jako manželství, rozvod a dědictví do oblasti práva šaría. V západním světě – křesťanském světě – to byly od nepaměti sekulární záležitosti. Distinkce mezi církví a státem, duchovním a pozemským, světským a církevním, je křesťanská distinkce, která v islámské historii nemá místo, a proto je těžké ji muslimům vysvětlit, a to i dnes. Až do velmi nedávné doby dokonce ani neměli slova, kterými by ji vyjádřili. Dnes už mají.

Jak na tuto situaci reagují Evropané? V Evropě, stejně jako ve Spojených státech, se často setkáváme s postojem, kterému se obvykle říká multikulturalismus nebo politická korektnost. V muslimském

světě takové zábrany neexistují. Oni jsou si velmi dobře vědomi své identity. Vědí, kdo jsou a co jsou a co chtějí, a tuto schopnost jsme my zřejmě do značné míry ztratili. To je zdrojem síly na jedné a slabosti na druhé straně.

Otázka tolerance

Islámským radikálům se dokonce podařilo najít si v Evropě spojence. Mají jistou levicovou přitažlivost pro některé evropské protiamerické síly, které je vnímají takřka jako náhradu za Sovětský svaz. Mají také pravicovou přitažlivost pro některé evropské protizhidské síly, kterým nahrazují Osu. Pod oběma těmito hlavičkami se jim podařilo získat si nemalou podporu. U mnohých Evropanů různé nenávisti evidentně převažují nad loajalitou.

Nakonec bych se chtěl vyjádřit k otázce tolerance. Určitě víte, že na konci první fáze křesťanské reconquisty, po dobytí Španělska a Portugalska a Sicílie, dostali muslimové – v té době v znovudobytých zemích velmi početní – na výběr: křest, exil, nebo smrt. Na bývalých otomanských územích v jihovýchodní Evropě byli vůdcové o něco tolerantnější, ale ne příliš. V některých balkánských zemích tak zůstaly určité muslimské menšiny a problémy způsobené touto situací trvají v Kosovu a v Bosně dodnes.

Tuto věc však zmiňuji kvůli ostrému kontrastu mezi tímto přístupem a zacházením s křesťany a dalšími nemuslimy v soudobých islámských zemích. Když pak muslimové přišli do Evropy, očekávali určitou toleranci. Měli pocit, že mají právo aspoň na takovou míru tolerance, jaké se těšili nemuslimové ve velkých muslimských říších minulosti. Avšak jejich očekávání i jejich zkušenosti byly odlišné.

Po příchodu do evropských zemí dostali zároveň více i méně, než očekávali. Více dostali v tom smyslu, že se jim teoreticky a často i prakticky dostalo stejných politických práv, stejného přístupu k zaměstnání, všech výhod sociálního státu, svobody projevu a tak dále.

Dostali však také mnohem méně, než bylo zvykem v tradičních islámských státech. V otomanské říši měly například nemuslimské komunity vlastní organizaci a samy řídily své záležitosti. Vybíraly vlastní daně a řídily se vlastními zákony. Existovalo tam několik křesťanských komunit, z nichž každá měla vlastní vedení a byla uznávána státem. Tyto komunity provozovaly vlastní školy a vzdělávací systémy a řídily se vlastními zákony v takových otázkách, jako je manželství, rozvod, dědictví a podobně. Totéž platilo i pro židy.

To znamenalo, že v případě úmrtí tří mužů žijících v téže ulici mohl být jejich majetek rozdělen podle tří různých právních systémů, tedy pokud byl náhodou jeden z nich žid, druhý křesťan a třetí muslim.

V moderních státech nemají muslimští imigranti tuto míru nezávislosti v sociální a právní oblasti. Vezmemeli v úvahu povahu moderního státu, je dost nerealistické, že něco takového očekávají, jenže oni to vidí jinak. Mají pocit, že jsou oprávněni žádat to, co sami poskytovali. Jak to řekl jeden můj muslimský přítel žijící v Evropě: „Dovolovali jsme vám praktikovat monogamii, proč byste vy tedy nemohli dovolit nám praktikovat polygamii?“

Takovéto otázky – zejména polygamie – však ukazují k důležitým problémům praktičtější povahy. Nemá snad imigrant, jemuž je dovoleno usadit se ve Francii nebo Německu, právo přivést s sebou svou rodinu? Jenže kdo je vlastně součástí rodiny? Stále častěji žádají o povolení přivést si více žen a dostávají je.

Bude mít třetí vlna úspěch?

Jak jsme na tom dnes? Je to snad do třetice všeho dobrého a zlého? Není to nemožné. Muslimští imigranti mají některé zjevné výhody. Nechybějí jim horlivost a přesvědčení, které jsou ve většině západních zemí buď slabé, nebo scházejí úplně.

Jsou přesvědčeni o správnosti své věci, zatímco my trávíme většinu času sebeobviňováním a sebeponižováním. Mají loajalitu a disciplínu a, což je možná nejdůležitější, mají na své straně demografii. Kombinace přirozeného přírůstku a migrace přináší velké populační změny, které mohou v blízké budoucnosti vést ke vzniku muslimské většiny alespoň v některých evropských městech, nebo dokonce zemích.

Ale i my máme některé výhody, z nichž nejdůležitější jsou vzdělanost a svoboda. Přitažlivost opravdového moderního vzdělání ve společnosti, která se i ve vzdálenější minulosti může pochlubit dlouhou řadou vědeckých úspěchů, je nasnadě. Oni jsou si jasně a bolestně vědomi své relativní zaostalosti a vítají

příležitost ji napravit.

Méně zjevná, ale také důležitá je přitažlivost svobody. V minulosti nebylo v islámském světě slovo svoboda používáno v politickém smyslu. Svoboda byl právní koncept. Byl jste svobodný, když jste nebyl otrok. Svobodu a otroctví nepoužívali jako metaforu pro dobrou a špatnou vládu, tak jak se to už dlouho děje v západním světě.

Termíny, které používali pro označení dobré a špatné vlády, byly spravedlnost a nespravedlnost. Dobrá vláda je spravedlivá vláda, tedy taková, která striktně prosazuje svaté zákony i v oblasti omezení moci panovníka. Islámská tradice teoreticky a do počátku modernizace do značné míry i prakticky vášnivě odmítala despotickou vládu a vládu založenou na libovůli. Představa života pod vládou spravedlnosti je našemu konceptu svobody nejbližší.

Avšak myšlenka svobody ve svém západním pojetí se prosazuje stále víc. Stále víc a víc lidí jí rozumí, obdivuje se jí a touží po ní. V dlouhodobém výhledu je to asi naše největší naděje, a možná naděje jediná, že tento počínající boj přežijeme.

Publikováno s povolením American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington, D. C.

© 2007 Global Viewpoint

Bernard Lewis (90)

Historik působící na princetonské univerzitě se v březnu stal nositelem Ceny Irvinga Kristola udělované neokonzervativním American Enterprise Institute ve Washingtonu. Mezi jeho nejnovější knihy patří „Kde se stala chyba? Vliv Západu na Střední východ a jeho následná odpověď“ (2002), „Krise islámu: Svatá válka a nesvatý teror“ (2003) a „Od Babylonu k dragomanům: Jak porozumět Blízkému východu“ (2004). V češtině vyšly jeho práce „Kde se stala chyba“ (nakladatelství Volvox Globator) a „Dějiny Blízkého východu“ (Nakladatelství Lidové noviny).

O autorovi| Bernard Lewis, historik

Bernard Lewis